

**IQTIDORLI TALABALAR,
MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING
“TAFAKKUR VA TALQIN”**

**MAVZUSIDAGI
RESPUBLIKA MIQYOSIDAGI
ILMIY-AMALIY ANJUMAN
TO'PLAMI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

Buxoro - 2023

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

MAGISTRATURA BO'LIMI

IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING

TAFAKKUR VA TALQIN

mavzusida

Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman to'plami

(II qism)

Buxoro 2023-yil, 17-may

Tahrir hay'ati

O.X.Xamidov	- Iqtisodiyot fanlari doktori, professor;
R.G'.Jumayev	- Siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori, (PhD), dotsent;
T.H.Rasulov	Fizika-matematika fanlari doktori, (DSc), dotsent;
A.A. Turayev	- Fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
D.R. Djurayev	- Fizika-matematika fanlari doktori, professor;
S.Q. Qaxxorov	- Pedagogika fanlari doktori, professor;
M.Y. Ergashov	- Kimyo fanlari nomzodi, professor;
S. Bo'riyev	- Biologiya fanlari doktori, professor;
B.N.Navro'z-zoda	- Iqtisodiyot fanlari doktori, professor;
D.S. O'rayeva	- Filologiya fanlari doktori, professor;
A.R.Hamroyev	- Pedagogika fanlari doktori, (DSc) dotsent;
M.B.Ahmedova	- Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, (PhD), dotsent;
B.E.Qilichov	- BuxDU "Ozbek tilshunosligi va jurnalistikasi" kafedrası professori;
E.B.Dilmurodov	- Fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Mas'ul muharrir:

A.A. Turayev – magistratura bo'limi boshlig'i f.-m.f.f.d., (PhD) dotsent

Musahhih:

S.B.Shamsiddinova – bosh muharrir

T.Sh.Ergashev – Magistratura bo'limi bosh mutaxassisi

D.R.Rahmatova – Magistratura bo'limi mutaxassisi

Anjuman 2023-yilga mo'ljallangan xalqaro va respublika miqyosida o'tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirining 02.05.2023 yildagi 118-son buyrug'iga asosan ushbu Respublika ilmiy-amaliy anjuman tashkil etildi. To'plamda iqtidorli talabalar, magistrantlar, tayanch doktorantlar va doktorantlarning ilmiy izlanishlari, tajriba almashish, sohalarda amalga oshirilayotgan ishlarni tahlil qilish va bu boradagi takliflarni ishlab chiqish bo'yicha ilmiy-amaliy va uslubiy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Mazkur to'plamga kiritilgan maqolalar va tezislarning mazmuni, statistik ma'lumotlar hamda bildirilgan fikr va mulohazalarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

Ushbu parcha orqali Jennining ma'naviy dunyosi juda ham go'zal ekanligini tushunib olish mumkin. Yozuvchi qizning xarakter xususiyatlarini ta'riflar ekan, unga nisbatan "a creature of a mellowness of temperament which words can but vaguely suggest" jumlasini qo'llaydi, ya'ni bunda Jenni so'z bilan ta'riflab bo'lmas darajada yumshoq xarakter sohibasi ekanligi aytimoqda. Bu o'rinda yozuvchi metaforadan foydalanganligini ko'rish mumkin. Bundan tashqari, parchaning qolgan qismida yozuvchi ajoyib tabiatli qizlar haqida gapiradi, ya'ni shundayin bir nodir tabiatli qizlar borligini, ular hechnimani tushunmasdan dunyoga kelib, hechnimani tushunmasdan dunyodan ketishlarini, har doim hayot ular uchun benihoya go'zal va hayratlanarli tuyulishini, ular atrofga boqishganda faqat mukammal olamni ko'rishlarini aytib beradi. Yozuvchi bu o'rinlarda umumiy qizlar haqida fikr yuritgan bo'lishiga qaramasdan, aslida butun fikr, butun ta'rif Jenni haqida boryapti. Drayzer nodir tabiatli qizlar haqida gapirish orqali aynan Jennini tasvirlab beryapti. Parchadagi barcha tasvirlar aslida faqat Jenni haqida. Qiz haqidagi bu ta'riflar uning barchaga birdek mehribon, muloyim va o'ta nazokatli ekanligidan darak berib turibdi. Yozuvchi Jennining ma'naviy olamini go'zal tasvirlash uchun metaforalarga murojaat qiladi. Masalan, parchada keltirilgan "a creature of a mellowness of temperament", "Life is a true wonderland" iboralari metafora hisoblanadi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, badiiy adabiyotni badiiy tasvir vositalarisiz tasavvur etish mumkin emas. Aynan stilistik vositalar asarni tasirchan, lo'nda va jonliroq tarzda yaratishga imkon beradi. Ayniqsa, metaforalar tasvirlarni namoyish qilishda, ularni qiyoslashda, kitobxon ongida voqeani jonli aks ettirishda alohida ahamiyat kasb etadi. Metaforalardan mohirona foydalanish ham, albatta, adibning qalami qanchalar o'tkir ekanidan darak beradi.

ADABIYOTLAR

1. Arnold I.V. Stylistics of Modern English. – Moskva, 2005.
2. Baqoyeva M.Q. Aminjonova M.O. Psychoanalysis of "Jennie Gerhardt" by Thodore Dreiser, American Journal of Pedagogical and Educational Research, 2023, p54.

3. Baqoyeva M.Q. Aminjonova M.O. Teodor Drayzer asarlarida ijtimoiy hayot msalasi va ularning psixoanaliz bo'yicha tahlili, "Ilm ummonidan qatralar" Respublika oliy o'quv yurtlari yosh tadqiqotchilari, magistrantlari va iqtidorli talbalarining ilmiy maqolalari to'plami, 14-kitob, Toshkent, 2023.
4. Dreiser, Theodore. Jennie Gerhardt, University of Pennsylvania Press, 1992.
5. Galperin I.R. Stylistics. M., Higher School Publishing House, 1971.
6. Galperin I.R. An Essay in Stylistics Analysis. – M., 1968.
7. Kukharenko V.A. A Book of Practice in Stylistics – M.: Высшая школа, 1986.
8. Teodor Drayzer, "Jenni Gerxardt": Roman // Ruschadan E.Nosirov tarjiması. –T.: "Yosh gvardiya", 1982.

F.KUPERNING "PIONER" ASARIDA HIND AN'ANALARI VA YANGI DUNYO NOMUTANOSIBLIGI

Qurbonova Nodira Roziqovna,

BuxDU Ingliz adabiyotshunosligi kafedrası dotsenti, f.f.f.d. (PhD)

Yoriyeva Maftuna Umedovna,

BuxDU Adabiyotshunoslik (ingliz) yo`nalishi II bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqola Amerika adabiyoti rivojining muhim namoyandalaridan bo'lmish F.Kuperning "Pioner" asarida hind an'analari va yangi dunyo nomutanosibligini tahlil etadi.

Kalit so'zlar: Tarixiy roman, hind an'analari, yangi dunyo tartiblari, templeton, Revolyutsiya, Natti Bampo

Abstract: The following article briefly analyzes the incompatibility of Indian traditions along with New World laws in 'Pioneer' by F.Cooper.

Key words: Historical novel, Indian traditions, New World laws, templeton, Revolution, Natty Bumppo.

F.Kuper o'z faoliyati davomida insoniyat tarixini ikki tartib o'rtasidagi mavjudlikning tartibsiz bosqichi sifatidagi umumiy tushuncha va zamonaviy Amerikaning eski aristokratik tartib va amerikalik janob hukmronlik qiladigan yangi

tartib o'rtasidagi tartibsiz bosqich sifatidagi alohida tasavvurida ishlagan. "Charm paypoq pentalogiyasi"ning dastlabki uchtasida Kuper yovvoyi dunyoning insoniyat bilan tanishish orqali aristokratik an'analarni tabiiylashtirish istagini ochib beradi.

Pioner asari tarixiy roman janrida yozilgan bo'lib asarda tabiat va sivilizatsiya o'rtasidagi nomutanosiblik alohida o'rin egallagan. Bampoda asar davomida kuchli urg'u berilgan, Billi Kirbi obrazi insoniylik timsoli sifatida namoyon bo'ladi. Yozuvchi millat madaniyati mavzusini asar qahramonlarining ovchilik va fermerlik kabi mashg'ulotlari orqali ko'rsatib berishga harakat qilgan. Mahalliy amerikaliklar va oq tanlilar munosabatlari misdan foydalanish evaziga tangalarning o'zgarishi mavzusi ko'tarilganda sezilarni tahlil qilingan. [7]

"Pionerlar" umid beruvchi romandir, chunki unda Kuper tarixni oqilona tartibga solishga bo'lgan ishonchni ochib beradi, bu uning oqilona respublika haqidagi g'oyalarini amalga oshirishga olib keladi. Ushbu roman Amerika respublikasi bu ikki an'ananing mevasi ekanligini ta'kidlab, mahalliy aholi va an'anaviy Yevropa hukmron sinfining markaziy anarxik ko'chishlarini hal qiladi. Garchi mukammallikdan yiroq bo'lsa-da, bu romanda Amerika tajribasi noyob muvaffaqiyat uchun mo'ljallangan ko'rinadi.

“Pioner” asari na uydirma va na sof avtobiografik asar, balki shu ikkisining qorishmasi desak mubolag'a qilmagan bo'lamiz. Asar Amerikada ilm-fan taraqqiyoti, din, siyosat, ijtimoiy qarashlar va madaniyat haqida bizga ma'lumot beradi. Ijtimoiy va siyosiy hayot har tomonlama rivojlanayotgan bir paytda Amerikaliklar o'z milliyligini kashf etishga, yangi g'oyalar yoki tashkilotlar bilan yangi yerlarni zabt etishga emas, balki o'zlarining yangi qirralarini ochishga harakat qilayotgan edilar. Asar Amerika madaniyatining ko'zgasidir. Kuper templetoni yangi dunyoga sivilizatsiyaning qanday qilib kirib kelishini o'zida mujassamlashtirgan asosiy manbalardan biridir.

Tabiat unga taqdim etgan ideal turmush tarziga mukammal ravishda moslashgan Natti yashayotgan muhit Otseo ko'li sivilizatsiyalashayotgandi va ko'plab kishilar unda muqim turish uchun qo'nim topayotgandi, shular bilan birga Xristian dini ham joriy

etilgan bir paytda Natti bu yangi dinga va tartiblarga nisbatan ijobiy munosabatda bo'lmaganligini quyidagi parchadan anglash qiyin emas:

*“...that dog is more to be trusted than many a **Christian man**; for he never forgets a friend, and loves the hand that gives him bread.” Natty.[18,462]*

*“...let your **doctor** look to the shoulder; though if he will only cut out the shot, I have yarbs that will heal the wound quicker than all his foreign `intments.” Natty.[22,462][2]*

Kuper yangi tartiblar haqida yozar ekan Natti va Chingachkukning o'z ideal sivilizatsion dunyolarida qolishni Afzal ko'rishlarini ta'kidlaydi va bu asarda konfliktni hosil qiladi.[4]

Asarda qonunlar, boshqaruv va boshqaruv sistemasi kabilarga millatni millat sifatida shakllanishini ta'minlovchisi sifatida urg'u berilgan. Yozuvchi sivilizatsiyaning kelishi va yangi dunyoning shakllanishining mahalliy hindularga ta'sirini asar qahramonlari misolida ko'rsatib bergan. Yerlarning tozalanishi, yangi jamiyatning o'rnatilishi mavjud tuzum va yangi tuzum orasida nomutanosiblikning kelib chiqishiga sabab bo'lganligi asarning markaziy qismi bo'lib hisoblanadi.

“Should we offer the old man a home' and a maintenance, his habits would compel him to refuse us. Neither were we so silly as to wish such a thing, could we convert these clearings and farms again into hunting grounds, as the Leather-Stocking would wish to see them.” Elizabeth[282,462][2]

Asar markazida uzoq vaqt davomida og'ir mehnat evaziga erishilgan qadimiy an'analar va osonlik bilan qurilayotgan yangi dunyo o'rtasidagi to'qnashuv turadi desak adashmagan bo'lamiz. Natti Bambo o'zining butun hayoti davomida to'g'ri deb o'ylagan va bajargan ishlari uchun yangi dunyo tartib-qoidalari bilan jazolangan mahalliy aholi vakilidir.

“- If he harbors too much about the cabin, lad, I'll shoot the creatur',” said the Leather-Stocking, quite simply.

“- No, no, Natty, you must remember the law,” said Edwards, “or we shall have you in trouble; and that, old man, would be an evil day and sore tidings to us all.”[293,462]

Kuperning "Pionerlar" asaridagi ohangi an'anaviy jamiyatni, "o'rnatilgan jamiyat"ni tanqidiy va masxara qiladi. Ko'chmanchilarning muloqoti ularning jamiyatining tabiatga nisbatan beparvoligini ko'rsatadi. XXVI bobda ko'chmanchilarning daraxt qulashi va bo'ronga munosabati bo'rttirilgan tasvirlangan. Ko'chmanchilarning soddaligi ularning sayohatlari davomida tasvirlangan. Kuperning tanqidiy ohangi butun roman davomida ko'rinadi.[6]

“A tree! a tree!” echoed Richard, giving his horse a blow that caused the alarmed beast to jump nearly a rod, throwing the mud and water into the air like a hurricane.[238,462]

One glance was enough to assure Judge Temple that his daughter and those in front of him were safe, and he turned his eyes, in dreadful anxiety, to learn the fate of the others.

“Are you safe?” cried the Judge, first breaking the awful silence of the moment. “By God's blessing,” returned the youth; “but if there had been branches to the tree we must have been lost—”[2] [239,462]

Turli adabiy tanqidchilar asarni turlicha talqin qilib, muhokama qiladilar. Adams “Pioner”ni qonundagi adolatsizliklarni ko'rsatadi desa, Reynton sivilizatsiya va yovvoyi hayot o'rtasidagi konfliktni tasvirleydi deb ta'kidlaydi. Dekker esa asar markazi qilib Natti Bampo obrazini oladi va uni tabiat bilan uyg'unlashtirgan bir paytda Jon Kendl Kuperning sivilizatsiya va tabiat bilan uyg'unlikdagi yovvoyi hayotga nisbatan muhabbati o'rtasidagi konfliktni asardagi bosh masala deb hisoblaydi.

Pioner yangi siyosiy demokratiya qurish uchun tuzilgan kapitalizm qonunlari mavjud tabiat qonunlarini qanday qilib yo'qqa chiqarganini tasvirlovchi asardir. Roman yangi dunyoning to'liq qurilib bo'lmasidan oldin o'z nihoyasiga yetadi. Kitobxon Jun Paypoq pentalogiyasining boshqa asarlaridan ham batafsil ma'lumotga ega bo'lishi mumkin.

"Pionerlar" asarida Kuper Amerikaning yangi chegarasidagi landshaftning murakkabligini tematik ravishda muhokama qiladi. Tabiat va sivilizatsiya o'rtasidagi kurash qahramonlar ongida va umumiy muhitda doimiy va raqobatdosh kuchdir.

Xususan, Kuper Natti Bumpo uchun boshqa qahramonlarga qaraganda ancha batafsil dialog yozadi. Natti yerni hurmat qilish muhimligini ta'kidlab, insoniyatning ochko'zligi va xudbinligini tanqid qiladi. “Fuqarolik jamiyati” personajlari Nattining qahramonlik tabiati uchun asosdir. U isrofgarchilikka qarshi kurashuvchi sifatida namoyon bo'ladi va gavdalanadi. Kuperning asosiy mavzusi – yovvoyi tabiat va o'rnatilgan jamiyat. Ko'chmanchilar yovvoyi tabiatni ularning mavjudligi bilan bo'ysundirishini ko'rishsada, Natti tabiat bilan birga yashaydigan madaniyatli hayotni tasavvur qiladi. Ideal holda, u bu keng o'rganilmagan yerlarning Amerikaning murakkabligiga hissa qo'shadigan noyob rolini saqlab qolishni xohlaydi. Barqaror sivilizatsiya tomonidan o'rnatiladigan manzara sifatida baholaydi.

O'quvchiga Amerika ma'rifatiga nisbatan murakkab munosabatni taqdim etgan "Pioner" Amerikaning siyosiy, ijtimoiy, intellektual va jismoniy rivojlanishi uchun real ogohlantirish va umid chirog'idir desak adashmagan bo'lamiz.

ADABIYOTLAR

1. Dunbar-Ortiz, Roksanna (2014). Qo'shma Shtatlarning tub aholisi tarixi. Beacon Press. B 95–117
2. James Fenimore Cooper. Pioneer. – Alice&books.: 1823, p 46
3. Rozikovna, Kurbonova Nodira, and Mustafoeva Makhfuza. "ORIGIN AND FEATURES OF THE SONNET GENRE." Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities 11.1 (2023): 141-147.
4. John KAndl, “Natty and the Judge: The Pictorial Development of an Ambivalent Theme in The Pioneers,” Originally published in James Fenimore Cooper: His Country And His Art, Papers from the BicentennialConference, July 1989 <<http://external.oneonta.edu/cooper/articles/suny/1989suny-kandl.html>> Cecelia Tichi, New World, New Earth: Environmental Reform in American Literature from the Puritans Through Whitman. New Haven: Yale University Press, 1979. P 174
5. Melissa McFarland Pennell: Amerika romantik adabiyoti durdonalari. Grinvud, 2006 yil, ISBN 9780313331411, B 9-27

<i>K.A. Soliyeva</i>	<i>Mustaqillik davri milliy dostonchiligida shakliy-uslubiy izlanishlar.....816</i>
<i>M. Muxidinova</i>	<i>Abduqayum Yo'ldosh hikoyalarining til xususiyatlari.....822</i>
<i>R.A. Primova</i>	<i>Qo'chqor Norqobil ijodining mavzular olami.....826</i>
<i>Z.R. Axrorova</i>	<i>Abdulla Qodiriy publitsistik maqolalarida badiiy mahorat.....830</i>
<i>H. Norova</i>	<i>Ulug'bek Hamdam hikoyalarida ramziylik va falsafiy qarashlar ifodasi.....835</i>
<i>G.B. Shokirova</i>	<i>Muhammad Yusuf she'rlarida ona obrazi838</i>
<i>Z.A. Askarova</i>	<i>Mavlono Gadoiyning adabiy merosi.....842</i>
<i>N.E. Mustafoyeva</i>	<i>Zamonaviy she'riyatda qushlar obrazi orqali badiiy san'atlarning shakllantirilishi.....845</i>
<i>X. Najimova</i>	<i>Adabiy topishmoqlar badiiyati.....848</i>
70230502 - Adabiyotshunoslik: rus adabiyoti	
<i>P.P. Набиева</i>	<i>Особенности психологизма пьес А.Вампилова.....853</i>
<i>В.К. Рахманова</i>	<i>Репрезентация гендера в женской поэзии конца XX века...857</i>
<i>М.И.Эгамбердиева</i>	<i>Традиции и новаторство в современной узбекской литературе.....862</i>
<i>М.М. Муродова</i>	<i>Хронотоп современной драмы.....867</i>
<i>Н.Б. Абдуллаева</i>	<i>Проблема психологизма в современной прозе (на примере романа М. Замятина «Мы»).....871</i>
<i>К.И. Зулфикорова</i>	<i>Художественное воплощение проблемы свободы и несвободы в романах м.а. булгакова «Мастер и Маргарита» и Ч. Айтматова «Плаха».....875</i>
<i>Ф. Ё. Ньматова</i>	<i>Концептосфера "Война" в поэзии Б. Акуджавы.....880</i>
70230502 – Adabiyotshunoslik: ingliz adabiyoti	
<i>V.B. Alimova</i>	<i>“Kecha va kunduz” asari tarjimasida milliylik ifodasi.....885</i>
<i>M.B. Akhmedova D.B. Erkaeva</i>	<i>Genre specifics of the film discourse.....887</i>
<i>M.B. Akhmedova D.K. Sharafutdinova</i>	<i>Teodor Drayzerning “Baxtiqaro Kerri” asaridagi isyonkor qahramon tasviri.....893</i>
<i>B.O. Davronova</i>	<i>Zadie Smithning “the white teeth” asarida irqchilik muammolarining aks ettirilishi.....897</i>
<i>V.SH. Gaybulloyeva S.B. Khamdamova</i>	<i>Peculiar features of romanticism and transcendentalism in american literature902</i>
<i>H.H. Salimova</i>	<i>Oilaviy muhitning farzand tarbiyasiga ta'siri – “O'tkan kunlar” va “Amerika fojiasi” romanlari asosida.....906</i>